

بررسی جرم قاچاق انسان در اسناد بین المللی و حقوق داخلی ایران

(تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۰۵/۰۲، تاریخ تصویب ۱۳۹۸/۰۹/۲۰)

سید مجتبی موسوی

کارشناسی ارشد حقوق و مدرس دانشگاه

چکیده

یکی از پدیده هایی که به عنوان معضل اقتصادی و اجتماعی و حتی امنیتی امروزه در جوامع مختلف مطرح است پدیده قاچاق انسان میباشد امروزه از جرم قاچاق انسان به "برده داری نوین" یاد میشود که در عصر کنونی با وجود پیشرفت های خیره کننده علمی در تمام عرصه ها متأسفانه هنوز شاهد بردگی در جهان هستیم. قاچاق انسان به این دلیل از شیوه های معاصر برده داری دانسته شده است که قاچاق انسان قربانیان را با آدم ربایی و تهدید و اجبار و یا وعده های فریبنده در مورد یافتن شغل مناسب و درآمد سرشار به دام انداخته و سپس آنان را چون بردگان و اسیران قرون گذشته در کشتی های باری پنهان نموده و با وضعیت اسف باری به کشور های مقصد منتقل میکنند. بعد از ورود به کشور مقصد قربانیان اغفال شده به ویژه زنان و دختران ناچارند برای سالها تن فروشی نموده تا بدهی که بر اساس قرارداد منعقد شده با قاچاقچیان را پرداخت نمایند. که حتی بعضی از کودکان به عنوان سرباز در مناقشات مسلحانه استفاده میگردند که این شیئه در افریقا بیش از نقاط دیگر جهان رایج می باشد.

واژگان کلیدی: قاچاق انسان، برده داری، جرم بین المللی، اسناد بین المللی

بخش اول: کلیات

برده داری به معنای استیلا و چیرگی یک فرد نسبت به دیگری است و سیطره ای است که همه شخصیت فردی را که موضوع استیلاست از بین میبرد. از نظر تاریخی در ابتدا برده داری و تجارت برده نه تنها از سوی اغلب جوامع به صورت قانونی به رسمیت شناخته شده بود بلکه بردگان که شناسایی آنها به عنوان اشخاص حقوقی انکار میشد به مثابه دارایی حقوقی مالکانشان شمرده میشدند. در اواخر قرن ۱۹ و ۲۰ پس از قرن ها شاهد ملغی شدن بردگی بودیم ولی همچنان برخی از ابعاد و رویه های مشابهه آن باقی مانده است از آغاز سده بیستم چندین سند بین المللی برای پشگیری از قاچاق زنان و کودکان تدوین و مورد تصویب بعضی از دولتها قرار گرفته شد. اما هیچ یک از ان اسناد نتوانستند موفقیت اساسی و چشم گیری در سرکوب یا پیش گیری از این جرم را داشته باشند که عمده ترین مانع دستیابی آنها به اهداف ضعف های موجود در اسناد بود. طبیعتا پروتکل ۲۰۰۰ و هرگونه سند بین المللی دیگری که برای سرکوب قاچاق انسان تدوین گشته یا تدوین خواهد شد برای اجرای خویش به قوانین داخلی دولت ها باید تکیه کند. بنابراین در ایران با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان در سال ۱۳۸۳ گام بزرگی در جهت رفع خلاء های موجود در این مورد برداشته شد. قاچاق انسان امروزه با توجه به نحوه انجام و گستردگی و شیوع در انجام این جرم آن را تحت عنوان یکی از جنایات سازمان یافته فراملی مورد بررسی قرار میگیرد با توجه به اهمیت این جنایات و خطری که از این جرایم متوجه افراد و جامعه بین المللی است تلاشهای فراوانی از طریق وضع قوانین کیفری هم از سوی جامعه بین المللی و هم از سوی قانون گذاران داخلی صورت گرفته است که در این نوشتار به بررسی اجمالی آن میپردازیم.

بند اول: قاچاق انسان

واژه‌ی قاچاق از مصدر قاچماق ترکی است که در این جا به معنای «وارد کردن یا خارج کردن متقلبانه‌ی کالای موضوع حق و حقوق دولت یا کالای ممنوع یا انحصاری

می‌باشد»^۱. قاچاق از لحاظ لغوی به معنای «کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود» می‌باشد. در ترمینولوژی حقوقی، قاچاق این گونه تعریف و در معانی ذیل به کار می‌رود: حمل و نقل کالا از نقطه ای به نقطه ای (خواه دو نقطه مزبور در داخل کشور باشد «قاچاق داخلی» خواه یک نقطه در داخله و یک نقطه در خارجه باشد که آن را «قاچاق خارجی» می‌گویند) برخلاف مقررات مربوط به حمل و نقل به طوریکه این عمل ناقض ممنوعیت یا محدودیتی باشد که قانوناً مقرر شده است. قاچاق در فرهنگ لغات دانشگاهی انگلیسی، فارسی مترادف (Smuggle) به معنای قاچاق کردن در معانی خارج و یا وارد کردن آمده است.^۲ قاچاق چیزی است که ورود آن به کشور یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است. در علم اقتصاد به صورت مشخص به ورود و خروج کالا که مخفیانه از مرزهای کشور وارد یا خارج شود، قاچاق می‌گویند. کالای اقتصادی که مورد قاچاق قرار می‌گیرد را کالای قاچاق می‌نامند. شخص یا اشخاصی که مبادرت به انجام قاچاق می‌کنند را قاچاقچی یا سوداگر می‌گویند. بر اساس موضوع قاچاق، می‌توان از قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، قاچاق مهاجران، قاچاق اسلحه، قاچاق مواد هسته ای، قاچاق اعضای بدن، قاچاق آثار فرهنگی، قاچاق حیوانات کمیاب و... سخن به میان آورد. امروزه مبارزه با قاچاق انسان، به عنوان یکی از جرایم علیه کرامت انسانی، وجهه همت بسیاری از کشورها قرار گرفته است. نقض کرامت انسانی توسط قاچاقچیان انسان و ارتباط تنگاتنگ قاچاق با دیگر جرایم سازمان یافته، مانند پول شویی، از علل اصلی عزم جامعه جهانی برای مبارزه با این جرم است. ایران نیز همانند بسیاری از کشورها از تیررس قاچاقچیان انسان در امان نمانده است. ماده‌ی یک قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳ قاچاق انسان را این گونه تعریف می‌کند: قاچاق انسان عبارت است از: الف -

۱- احمدی، عبد الله، جرم قاچاق، ج اول، ۱۳۸۲، تهران، نشر میزان، ص ۲۴.

۲- دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، ص ۱۴۱۱.

۳- آریانپور کاشانی، عباس، فرهنگ دانشگاهی انگلیسی-فارسی، ۱۳۶۸، ج ۲، چ ۸، تهران: امیر کبیر، ص ۶۵۱.

خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیر مجاز فرد یا افراد از مرزهای کشو با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوء استفاده از موقعیت خود یا سوء استفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده به قصد فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج.

ب- تحویل یا گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی کردن یا فراهم ساختن موجبات اختفای فرد یا افراد موضوع بند(الف) این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود.

مسئله قاچاق انسان بر حسب قاچاق زنان، قاچاق زنان و کودکان یا قاچاق برای مقاصد بهره کشی جنسی مورد بحث قرار می گیرد. همچنین قاچاق انسان قرار دادن انسان در شرایط کار اجباری یا دیگر اشکال بیگاری غیر داوطلبانه می باشد.^۱ بنابراین، قاچاق انسان به گونه ای تعریف می شود که هم مقاصد جنسی و هم مقاصد غیر جنسی که به صورت سازمان یافته و با سود سرشار برای قاچاقچیان همراه است را در بر بگیرد.

بخش دوم: عناصر اصلی قاچاق انسان

سه عنصر اصلی قاچاق انسان عبارت‌اند از:

۱- اعمال سوءاستفاده گراانه (مثل سوءاستفاده‌ی جنسی، کار بدنی و دورساختن از موطن اصلی) (تبعید)

۲- اسکان قربانیان (چه به درخواست خودشان، چه به زور)

۳- اجبار (از طریق حیله و نیرنگ یا با تهدید به ضرب و شتم)

۱- نوبهار، رحیم، قاچاق زنان برای روسپیگری از منظر آموزه های اسلامی با نگاه به مقررات بین المللی و حقوق ایران، فصلنامه مدرس علوم اسلامی، دوره دهم، شماره سوم، ۱۳۸۵، ص ۲۸۸.

قاچاق انسان با توجه به عواملی چون زور، حيله و فريب، با قاچاق مهاجران متفاوت است. چرا که قاچاق چيان مهاجران، کارشان را با آگاهی کامل شخص قربانی انجام می‌دهند. اما دلایل قانع‌کننده‌ای هست که نشان می‌دهد بین قاچاق انسان و تجارت انسان فرقی عمده وجود ندارد. زیرا در بسیاری از مواقع، با افراد قاچاق‌شده همانند افرادی که مورد خرید و فروش قرار می‌گیرند، عمل می‌شود و برخلاف شروط توافق‌نامه از آن‌ها سوءاستفاده می‌کنند.^۱

بند اول: مستندات فقهی جرم قاچاق انسان

در این به بند به چند نمونه از مستندات فقهی در خصوص جرم قاچاق انسان اشاره می‌کنیم.

الف: آیات

آیه‌ی ۲۳ سوره‌ی مائده می‌فرماید: «من اجل ذلك كتبنا علی بنی اسرائیل انه من قتل نفسا بغير نفس او فساد فی الارض فکأنما قتل الناس جمیعا» بدین جهت بر نبی اسرائیل مقرر نمودیم هر کسی، نفسی را بدون حق قصاص و یا بی آن که فسادی در روی زمین کرده باشد به قتل برساند مانند آن است که همه‌ی مردم را کشته باشد. بر اساس آیه‌ی شریفه چنانچه قتل به عنوان افساد فی الارض انجام شود مشروع می‌باشد.

ب: روایات

در روایتی از امام رضا(ع) چنین آمده است: «فلا يجوز قتل احد من النصاب و الکفار فی دار التقیه الا قاتل اوساع فی فساد»^۲. کشتن هیچ‌یک از ناصبی‌ها و کفار در سرزمین تقیه جایز

^۱ - سوری، حمید و بیابانی، غلامحسین، قاچاق انسان؛ جرم روز افزون بین المللی، مطالعات بین المللی پلیس، ۱۳۹۱،

شماره ۱۰، ص ۶۳.

^۲ - صدوق، محمد بن علی، عیون الاخبار، ۱۴۰۴، ص ۱۳۲.

نیست مگر آن که قاتل یا سعی کننده در فساد باشند. روایت نشانگر آن است که زشتی تخریب و فساد در زمین به قدری شدید است که در زمان تقیه هم می‌توان مرتکب آن را به قتل رسانید.

پ: نظرات فقهاء

اسلام خرید و فروش انسان‌ها را منع و از آن به شدت نهی کرده است. پیامبر اکرم در ضمن حدیثی فرموده است: «قال الله تعالى: ثلاثة أنا خصمهم يوم القيامة... و رجل باع حرا فأكل ثمنه»^۱. فتاوی فقهاء نیز مبنی بر حرمت خرید و فروش انسان است.^۲ از دیدگاه فقهاء، این پدیده نه تنها از لحاظ تکلیفی حرام است بلکه از لحاظ وضعی نیز از صحت و نفوذ برخوردار نیست.^۳

بخش سوم: ویژگی های قاچاق انسان در اسناد بین الملل

قاچاق انسان، مرکب از اعمالی است که طی آن مجرمین قربانیان را تحت کنترل خود درمی آورند و این کار را با روش های اجباری یا فریبنده یا روابط استثمارگرانه انجام می دهند.^۴ هنگامی که کنترل اولیه بر قربانیان قاچاق انسان حاصل شد، قربانیان به محلی انتقال داده می شوند که بازاری برای خدمات آنها موجود است و آنان اغلب فاقد تسلط به زبان و دیگر اطلاعات ابتدایی برای درخواست کمک می باشند. مقصدها عموماً در کشورهای خارج است گرچه همیشه لازم نیست که عبور از مرزهای بین المللی صورت گیرد. به محض ورود به مقصد، قربانیان مجبور به کار در مشاغل دشوار، خطرناک و

^۱ - بخاری، محمد، صحیح بخاری، بی تا، لبنان، دار احیاء التراث العربی، ص ۱۰۲.

^۲ - خوئی، ابو القاسم، مصباح الفقاهه، ۱۳۶۶، نجف، انتشارات حیدریه، ص ۱۱۱.

^۳ - حلی (علامه)، تحریر الاحکام، بی تا، مشهد، مؤسسه آل بیت، ص ۱۶۴.

^۴ - سلیمی، صادق، قاچاق انسان و مبارزه با آن در حقوق کیفری ایران، فصلنامه علمی، پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۹۰، شماره ۲۶، ص ۸۵.

معمولا ناخوشایند، همچون تن فروشی، تولید پورنوگرافی کودکان یا کارهای شاق معمولی می‌شود تا برای قاچاقچیان تولید منفعت کنند. قربانیان، همچون دیگر کالاهای قاچاق، گاه بسادگی از یک باند جنایتکار به یک باند جنایتکار دیگر فروخته می‌شوند، اما بر خلاف کالا، آنان مجبور به دوره‌های طولانی کار در مقصد نهایی شده و سود کلان تری برای قاچاقچیان در همه این مراحل تولید می‌کنند.^۱ قاچاق انسان یک جرم فرامیزی است و نقل و انتقال اشخاص در داخل کشور به قصد اهداف مذکور، قاچاق محسوب نمی‌شود. عدم تسری تعریف قاچاق به نقل و انتقال اشخاص در داخل مرزها مورد انتقاد قرار گرفته است و گفته شده نباید قاچاق انسان به مرزهای فراملی محدود شود.^۲ قبل از پیدایش سازمان ملل، اقداماتی در مورد منع خرید و فروش زنان در غالب ۴ سند به انجام رسید که اولین آن‌ها عبارت بود از مقاله‌نامه‌ی بین المللی ۱۸ مه ۱۹۰۴ مشتمل بر ۹ ماده مبنی بر تأمین حمایتی مؤثر بر علیه معامله‌ی جنایت‌کارانه‌ی موسوم به خرید و فروش سفیدپوستان. قرارداد دیگری در پاریس در ۱۹۱۰، با ۱۲ ماده و یک پروتکل اختتامیه به منظور رفع نقایص و نقاط ضعف اولین سند، منعقد گردید. در سند دوم، بهره‌کشی جنسی از زنان به هرشکلی، یک عمل مجرمانه معرفی گردید هرچند با رضایت قربانی باشد و عملیات مختلف که مبنای جرم محسوب می‌شوند در ممالک مختلف صورت گرفته باشد. سومین سند میثاق جامعه‌ی ملل مربوط به سال ۱۹۱۹ می‌شود که متضمن دو مسأله اساسی بود؛ یکی مبارزه با برده‌فروشی با برده‌فروشی و دیگری قاچاق اسلحه و مواد مخدر. بعد از جنگ جهانی اول، بار دیگر دولت‌ها در سال ۱۲۹۱ قراردادی در جهت تأکید مجدد اسناد سابق منعقد کردند. نکته‌ی قابل توجه در این قرارداد، پذیرش شروع به جرم به عنوان جرم و لزوم مجازات آن هم‌چنین مسأله استرداد

^۱ - زارعی، مصطفی، افروغ، عبدالمحمد، بررسی پدیده قاچاق انسان در قوانین ایران و حقوق بین الملل و تأثیر متقابل مهاجرت بر آن، مطالعات بین المللی پلیس، ۱۳۹۴، شماره ۲۴، ص ۹۲.

^۲ - حبیب زاده، محمدجعفر وهمکاران، قاچاق انسان در حقوق کیفری ایران، فصلنامه مدرس، ۱۳۸۸، دوره سیزدهم،

مجرمین است. بعد از جنگ جهانی دوم و تشکیل سازمان ملل، در سال ۹۴۹۱، آن سازمان پروتکلی اصلاحی را به منظور اعتبار بخشیدن به اسناد پیشین الحاق کرد. دولت ایران نیز در ۱۸ آذر ۱۳۳۷ شمسی به این پروتکل با عنوان «کنوانسیون سرکوب قاچاق اشخاص و بهره‌کشی از روسپیگری» ملحق شد. مشخصه‌ی این کنوانسیون تأکید زیاد آن در خصوص جرم‌انگاری واسطه‌گری و معاونت بر قوادی می‌باشد. در واقع شالوده‌ی اصلی کنوانسیون همین است و همین مسأله موجب استقبال نکردن بیشتر کشورها از این قرارداد شد زیرا در این کشورها روسپی‌گری آشکار و غیر آشکار مورد حمایت قانون بود بنابراین عملاً به کنوانسیونی متروک مبدل شد. با وجود تلاش‌های انجام شده، موفقیت چندانی در کاهش این معضل جهانی حاصل نگشت و همین امر موجب گشت تا بار دیگر سند بین‌المللی جدیدی تحت عنوان «پروتکل پیشگیری، سرکوب، و مجازات قاچاق اشخاص به‌ویژه زنان و کودکان» در سال ۲۰۰۰ به تصویب دول عضو رسید. این سند ۲۰ ماده‌ای به عنوان جامع‌ترین دستاورد بین‌الملل در برخورد با قاچاق اشخاص به شمار می‌رود. ایران از جمله کشورهایی است که به این کنوانسیون پیوسته است.^۱ بخش نخست از ماده‌ی ۱ تا ۵ به مقررات عمومی، بخش دوم از ماده‌ی ۶ تا ۸ به حفاظت از قربانیان قاچاق، بخش سوم، از ماده‌ی ۹ تا ۱۳ به پیشگیری و همکاری و سایر تدابیر و بخش چهارم از ماده‌ی ۱۴ تا ۲۰ به مفاد پایانی پرداخته است. از محسنات این پروتکل، توجه آن به هردو جنبه اقدامات سرکوبگرانه به همراه اقدامات پیشگیرانه می‌باشد و توجه خاصی به زنان و کودکان شده است. ارائه تعریفی جامع و کامل از قاچاق انسان در ماده‌ی سوم این پروتکل از دیگر ابتکاران آن به شمار می‌آید. جهت جلب آراء بیشتر کشورها در مواردی که بهره‌کشی جنسی در داخل کشورها صورت گیرد و جنبه‌ی بین‌المللی نداشته باشد برخورد آن به دولت‌ها واگذار شده است. طبق ماده‌ی ۴ پروتکل، جرم

^۱ - فهرستی، زهرا، سرچمی، زیبا، قاچاق انسان و بررسی آن از دیدگاه فقهی، فقه و تاریخ تمدن ملل اسلامی، ۱۳۸۸، شماره

قاچاق انسان زمانی مشمول تمهیدات مقرر در سند خواهد شد که ماهیت فراملی داشته باشد و توسط گروه‌های سازمان‌یافته فراملی ارتکاب یابد بنابراین چنانچه تجارت اشخاص، توسط یک یا دو نفر به تنهایی صورت گیرد مشمول مقررات پروتکل نخواهد بود. شایسته بود که این سند بین المللی به نحو جامع‌ترین به این قضیه نگاه می‌کرد تا باعث رفتاری متفاوت در برخورد با عاملان این جرم نمی‌گشت.^۱

بخش چهارم: تفاوت قاچاق انسان^۲، قاچاق مهاجر با قاچاق کالا^۳

اصطلاح‌های قاچاق انسان و قاچاق مهاجر که اغلب به جای یک‌دیگر به کار می‌روند، گرچه با یک‌دیگر وجوه مشترک دارند، اما تمایز قائل شدن بین آن‌ها حائز اهمیت است. زیرا روشی که در بررسی این معضل استفاده می‌شود و نحوه برخورد با قربانیان متفاوت خواهد بود. قاچاق انسان به جرایمی اطلاق می‌شود که افراد مهاجر به نقل مکان مجبور شده باشند و از آنان در این راه بهره‌برداری شود. در هر مرحله از روند مهاجرت، قاچاق انسان مستلزم جذب، انتقال، یا تحویل افراد با فریب یا اعمال زور و با هدف بهره‌برداری و سوءاستفاده است. بهره‌برداری معمولاً جنسی است اما امکان دارد شکل کار اجباری، سرقت اندام‌های بدن، یا فرزندخواندگی غیرقانونی به خود بگیرد. اما قاچاق انسان به فراهم کردن شرایط ورود غیرقانونی فرد از طریق مرزها مربوط می‌شود. اما در قوانین بین‌المللی ماده‌ای تحت عنوان «قاچاق» (که به موضوع مهاجرت در سطح بین‌الملل بپردازد)، وجود ندارد. موضوع قاچاق انسان، ممکن است خطراتی شدید برای ایمنی شخصی، از دست دادن همه‌ی حقوق قانونی، و کرامت شخصی را دربرگیرد. اما در مقابل، قاچاق مهاجران، به صورت جابه‌جایی غیرقانونی اشخاص از طریق مرزهای بین‌المللی (به منظور کسب منفعت مالی)، تحت پروتکل «قاچاق مهاجران»

^۱ - فهرستی، زهرا، سرجمی، زیبا، قاچاق انسان و بررسی آن از دیدگاه فقهی، پیشین، ص ۲۰۲.

^۲ - Smuggling.

^۳ - Trafficking.

سازمان ملل تعریف شده است؛ در حالی که قاچاق انسان، استثمار متعاقب را در پی دارد، تصور بر این است که خدمات قاچاق چیان با رسیدن مهاجران به مقصدشان پایان می‌یابد. اما گاهی مواقع در ابتدای سفر فردی که قاچاق می‌شود مشخص نیست که این کار در گروه قاچاق انسان یا قاچاق مهاجران جای می‌گیرد، زیرا تا مراحل بعدی ممکن است فریب، استثمار، و سوءاستفاده‌های حقوق بشری آشکار نباشد. همین‌طور ممکن است مهاجران قاچاق شده در طول راه یا پس از رسیدن به مقصد، قربانی سوءاستفاده‌ها و نقض حقوق بشر شوند.^۱

بند اول: مفهوم قاچاق زنان

کلمه قاچاق از مصدر «قاچماق» واژه ای است ترکی و به معنای «برده» و «ربوده» و آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است،^۲ کاری برخلاف قانون که مخفیانه انجام شود یا متاعی که معامله و ورود آن به کشور ممنوع است. مسأله قاچاق اشخاص معمولاً بر حسب قاچاق زنان برای مقاصد بهره‌کشی جنسی مورد بحث قرار می‌گیرد. قاچاق عموماً تاثیر بسیار شدیدی بر زنان و دختران دارد و اغلب قاچاق برای مقاصد تجارت جنسی را شامل می‌شود. قاچاق پدیده‌ای بسیار گسترده تر در سطح جهان به شمار می‌رود. هم اکنون این قاچاق شامل این موارد می‌گردد: «مبادله افراد جهت مهاجرانی که در کارگاه‌های کار سخت به کار می‌پردازند، همچنین برای کار خانگی یا کشاورزی، ازدواج‌های اجباری یا فریب‌آمیز به صورت پستی و سفارشی و نیز خرید و فروش زنان جوان برای روسپی‌خانه‌ها و کلوپ‌های رقص برهنه».^۳ به رغم تعاریف دوازدهم، توافق فزاینده‌ای وجود دارد که مسأله قاچاق موجودات بشر متضمن حرکت دادن افراد به منظور قرار دادن

^۱ - بیابانی، غلامحسین و سلطانی‌فر، محمد، تجارت جرم یا قاچاق زنان، ۱۳۹۰، انتشارات پلیس بین‌الملل ناجا، ص ۸۲.

^۲ - معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد دوم، انتشارات امیر کبیر، چاپ یازدهم، ۱۳۷۶، ص ۲۶۰۸.

^۳ - Trafficking in human beings: implications for the organization for security and cooperation in Europe. review conference September 1999. p3. quoted in: p3.

آنان در کار اجباری یا دیگر اشکال بیگاری غیر داوطلبانه می باشد. بنابراین قاچاق اشخاص به گونه ای تعریف می شود که هم مقاصد جنسی و هم مقاصد غیر جنسی و همه اقدامات در راستای زنجیره قاچاق از بکارگیری (یا ربودن) اولیه فرد قاچاق شده گرفته تا مقصود یا هدف نهایی بهره کشی از شخص قربانی یا کار او را دربر می گیرد. تعریفی که مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ ارایه داد، تا پیش از تعریف پروتکل مصوب سال ۲۰۰۰ از قاچاق اشخاص به صورت گسترده مورد پذیرش قرار داشت. این تعریف چنین است: « حرکت دادن غیر قانونی و مخفیانه اشخاص از مرزهای ملی، به طور عمد از کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذار با هدف نهایی واداشتن زنان و دختران به وضعیت های بهره کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی به منظور سود بکارگیرندگان، قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار و نیز دیگر فعالیت های مرتبط با قاچاق، همچون کار خانگی اجباری، ازدواج دروغین، استخدام مخفیانه و فرزند خواندگی دروغین^۱ ». تعریف دیگری که توسط سازمان غیر حکومتی ائتلاف جهانی علیه قاچاق زنان ارایه شده است: « همه اعمال متضمن بکارگیری و یا حمل و نقل یک زن در عرض مرزهای ملی برای کار یا خدمات بوسیله خشونت یا تهدید به خشونت، سوء استفاده از اقتدار یا موقعیت مسلط، اسارت، دام، فریب یا دیگر اشکال تحمیل^۲ » در پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص، به ویژه زنان و کودکان، مصوب سال ۲۰۰۰، در ماده سوم، قاچاق زنان بدین ترتیب تعریف شده است: «استخدام، انتقال، حمل و نقل، پناه دادن یا دیگر اشکال تحمیل، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوء استفاده از قدرت یا موقعیت آسیب پذیری یا دادن یا دریافت پرداخت ها یا منافع جهت کسب رضایت فردی که بر شخص دیگری کنترل دارد به منظور

¹ - Trafficking in women and children: Mekong sub-region .p.2 quoted in://www.unifem - eseasia . org /resources/traffick2 2001/5/8.

² - International convention of thirty September 1921 for the Suppression of traffick in women and children.

بهره کشی». طبق تعریف پروتکل بهره کشی شامل هر گونه بهره کشی جنسی و غیر جنسی است اعم از کار اجباری، بردگی و بیگاری، سوء استفاده جنسی و فحشا، برداشتن اندام های انسانی، در ضمن رضایت شخص مجنی علیه نیز، باعث سلب عنوان مجرمانه این عمل نخواهد شد. بر اساس تعریف این پروتکل و ماده چهارم آن، قاچاق اشخاص زمانی تحقق می یابد که «ماهیتاً فراملی باشد» و «توسط گروه سازمان یافته جنایتکارانه» ارتکاب یابد.^۱ آنچه که در مجامع بین المللی در خصوص تعاریف ارایه شده مورد توجه قرار دارد، تعریف قاچاق انسان در پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان است. اشخاصی که مورد قاچاق واقع می شوند زمانی مورد تمهیدات این پروتکل قرار می گیرند که ماهیتاً فراملی بوده و توسط گروه های سازمان یافته ارتکاب یابد.^۲ در قانون مجازات اسلامی ماده ای که اختصاصاً به بحث تجارت زنان و کودکان و یا قاچاق آنها پردازد، وجود ندارد. اگر چه مواردی وجود دارند که به جرایم سنتی هم چون روسپیگری، فحشا، قوادی، ایجاد امکان خاص برای جمع کردن و بر قرار کردن رابطه میان افراد مختلف برای انجام اعمالی چون فحشا و خلاف عفت می پردازند، اما باید توجه داشت در اینجا قاچاق انسان به ویژه زنان و کودکان مد نظر است که جرمی است بر اساس مقتضیات روز که در جامعه ی امروزی شکل گرفته و تحقق پیدا کرده است. بنابراین نمی توان به استناد مواد فوق که به تعریف جرایمی سنتی مربوط می شوند، قاچاق زنان و کودکان را تعریف کرد. تنها قانون

^۱. Trafficking in women and children: Mekong sub - Region,p.2,Quotein: <http://www.unifem.eseasia.org/Resources/traffic2.html - 8/5/2001>

به نقل از اشتری، بهناز، قاچاق زنان بردگی معاصر، انتشارات اندیشه برتر، ۱۳۸۰، ص ۲۰.

^۲ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، بررسی قاچاق زنان در اسناد بین المللی و حقوق جزایی ایران، پلیس زن، ۱۳۹۱، شماره ۱۷، ص ۱۱۲.

موجود در این زمینه که به طور مستقیم و صریح به قاچاق انسان می پردازد، قانون مبارزه با قاچاق انسان است.^۱

بند دوم: عناصر تشکیل دهنده جرم قاچاق زنان و کودکان

هر جرمی برای اینکه محقق گردد، لازم است که واجد سه رکن باشد و این ارکان عبارتند از: رکن قانونی، رکن مادی و رکن روانی. بنابراین برای اینکه بتوان شخصی را مجازات کرد، ابتدا باید عناصر سه گانه فوق توسط مرجع تعقیب احراز و اثبات گردد و هر موقع یکی از این سه رکن تحقق نیافته باشد، نمی توان فرد را مجازات کرد. در این بخش ارکان تشکیل دهنده جرم قاچاق زنان و کودکان مورد بررسی قرار می گیرد.

الف: عنصر قانونی

در این قسمت ضمن بیان رکن قانونی جرم قاچاق، به اسناد بین المللی اولیه، اشاره و گفته شده، که چه شرایط و اوضاع و احوالی، دولت ها را به تدوین چنان اسنادی واداشته است. پس از آن، تعریف هر سند از قاچاق زنان و کودکان و رکن قانونی آن سند را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

۱- عهد نامه های بین المللی: با توجه به اینکه سیر تاریخی قاچاق زنان و ابعاد آن را در جهان معاصر مدنظر داریم و می دانیم که قاچاق زنان پدیده ای نیست که تنها به عصر کنونی و یکی دو دهه اخیر محدود گردد، در این مبحث به اسناد بین المللی که تا قبل از سال ۱۹۸۰،

^۱ - صالحی، مرتضی، قاچاق انسان با تاکید بر قانون مبارزه با قاچاق انسان، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۸۵، ص ۳۹.

در جهت جرم انگاری قاچاق زنان و مبارزه با آن تدوین گردیده، اشاره می‌شود تا رکن قانونی موضوع بهتر تبیین شود.^۱

- مقاله نامه ۱۸ مه ۱۹۰۴: مروری به اسناد بین‌المللی حقوق بشر حکایت از این واقعیت دارد که تاریخچه تکوین اسناد بین‌المللی که برای دفاع از حقوق زنان تصویب گردیده است، قدمتی کمتر از یک سده دارد. همچنین بررسی اجمالی اسناد بین‌المللی دفاع از حقوق زن، گویای آن است که دغدغه اصلی نخبگان جامعه ملل در دهه اول قرن بیستم، مسئله خرید و فروش زنان سفیدپوست و اجیر کردن آنان برای خود فروشی و ضرورت برخورد با این پدیده اجتماعی بود تا مساله تساوی حقوق با مردان، اما پس از گذشت چند دهه تفکر جهانی نسبت به زنان و حقوق آنان متحول گردید. به دنبال پیروزی ایالات متحده آمریکا در جنگ‌های داخلی که با هدف الغای بردگی صورت پذیرفت، ظاهراً دوران بردگی و تجارت برده در سراسر جهان رو به افول گذاشت، لیکن شکل فجیع تری از بردگی نوین، که عبارت بود از استثمار نیروی کار انسانها بویژه با سوءاستفاده از زنان و کودکان و نیز اجیر کردن آنها برای سوءاستفاده‌های جنسی، به شدت رایج گردید. بدین لحاظ نخستین سند بین‌المللی در دفاع از حقوق زنان در ۱۸ مه ۱۹۰۴ میلادی در پاریس تحت عنوان «کنوانسیون بین‌المللی راجع به تأمین یک حمایت موثر علیه معامله جنایت کارانه موسوم به خرید و فروش سفیدپوستان» با هدف مقابله با سوءاستفاده جنسی از زنان و دختران و اجیر کردن آنان برای فحشاء به امضا رسید و دولت‌های متعاقد با الحاق به کنوانسیون مزبور متعهد گردیدند تا ضمن مبادرت به اقدامات لازم برای معارضه و مقابله با اشخاصی که اقدام به اجیر کردن زنان و دختران برای فحشاء می‌کنند، دختران و زنانی را که برای خودفروشی به کشور دیگر برده شده‌اند، به وطن اصلی خود عودت دهند.^۲ مقاله نامه

^۱ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۳.

^۲ - مصطفی پور، کمال، حقوق زنان، اسناد بین‌المللی، موضع ایران برگرفته از: www.HaghGostar.ir، ۱۳۸۹، ص ۱۴.

موصوف به دلیل تلاش جهت حفظ حقوق زنان مورد توجه قرار می‌گیرد. مقصود غایی این مقاله نامه، متعهد شدن دولت‌های عضو جهت اتخاذ تدابیری برای جلوگیری از انتقال زنان و دختران به خارج جهت فسق و روسپیگری بوده است. لازم بذکر است که این مقاله نامه تعریفی از قاچاق زنان و یا خرید و فروش زنان و دختران ارائه نکرده است و شاید بتوان گفت در آن زمان بر سر تعریف آن، نوعی اتفاق نظر وجود داشته است. در این سند بر تعهدات کشورها جهت جلوگیری و اتخاذ تدابیری برای پیشگیری از وقوع خرید و فروش زنان تأکید شده است.^۱

- مقاله نامه بین‌المللی ۴ مه ۱۹۱۰: برای تکمیل مقاله‌نامه فوق حدود شش سال بعد در ۴ مه سال ۱۹۱۰ میلادی نیز قرارداد بین‌المللی دیگری تحت عنوان «قرارداد بین‌المللی راجع به جلوگیری از خرید و فروش سفیدپوستان» در پاریس به امضا رسید که در واقع مکمل کنوانسیون ۱۹۰۴ بود. در ماده ۱ این قرارداد آمده: «هر کسی برای انجام هوی و هوس دیگری زنی را ولو با رضایت خودش باشد، یا دختر صغیری را برای فسق، اجیر و جلب و یا از راه عفت منحرف سازد، ولو اینکه عملیات مختلفه که مبانی جرم محسوب می‌شود، در ممالک مختلفه صورت گرفته باشد، باید مجازات شود». قابل ذکر است در این قرارداد، هرگونه بهره‌کشی جنسی به هر نحو ممکن، عملی خلاف حقوق بشر است و رضایت زن مفعول نیز، در تغییر ماهیت غیرانسانی این عمل اثری ندارد.^۲ در خصوص قرارداد مذکور این است که، صرفاً قاچاق زنان به قصد بهره‌کشی جنسی را جرم انگاری کرده است، و قاچاق زنان که با مقاصد دیگر از انواع بهره‌کشی ممکن است صورت بگیرد، همچنان دارای نقص تقنینی است. به عنوان مثال، اگر قاچاق زنان به منظور ازدواج اجباری و یا کار مشقت‌بار و سخت، صورت بگیرد، از شمول این قرارداد، تخصصاً خارج بود. قابل ذکر است که با آغاز جنگ

^۱ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۴.

^۲ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۴.

جهانی اول اغلب امضاکنندگان دو سند فوق به صورت دشمن یکدیگر در آمدند و در نتیجه اجرای مفاد این اسناد عملاً به حال تعلیق درآمد.^۱

-قرارداد بین المللی الغاء خرید و فروش زنان و کودکان ۱۹۲۱: در تاریخ سی ام سپتامبر سال ۱۹۲۱ میلادی نیز قرارداد بین المللی دیگری با عنوان «قرارداد بین المللی الغای خرید و فروش نسوان و کودکان» با هدف تکمیل کردن و تایید دوباره دو سند بین المللی قبلی، به تصویب تعداد قابل توجهی از دولت ها رسید که براساس مفاد آن، دول متعاهد توافق نمودند اقدامات لازم را برای تجسس و مجازات کسانی که مبادرت به معامله نسوان و یا کودکان می نمایند، معمول دارند. همچنین مطابق ماده ۳ این قرارداد حتی شروع به جرم معامله نسوان و کودکان، جرم شناخته شد و مقرر گردید ولو این که دولت های متعاهد قرارداد استرداد مجرمین بین خود را نداشته باشند، برای استرداد اشخاصی که متهم به جرایم فوق هستند اقدام نمایند. در این سند دیگر صرفاً اشاره ای به زنان سفید پوست نشده و ظاهراً به همین دلیل باید گستره این سند را در خصوص تمامی کشورها جاری دانست. معاهدات فوق در تاریخ چهاردهم دی ماه سال ۱۳۱۰ به تصویب مجلس شورای ملی ایران رسید.^۲

-کنوانسیون ها و کنفرانس های سازمان ملل متحد: در سال ۱۹۷۲ دبیر کل سازمان ملل از کمیسیون مقام زن خواست تا نظر دولت های عضو را نسبت به شکل و محتوای سند بین المللی در زمینه حقوق زنان جويا شود. سال بعد یک گروه کاری از سوی شورای اقتصادی اجتماعی جهت بررسی تنظیم چنین کنوانسیونی تعیین شد. در سال ۱۹۷۴ کمیسیون مقام زن تنظیم کنوانسیون را آغاز و در سال ۱۹۷۷ پیش نویس تهیه شده را به مجمع عمومی سازمان

^۱ - گلان، گرد هاردفن، حقوق میان دولتها، درآمدی بر حقوق بین الملل عمومی، ترجمه محمد حسین حافظیان، تهران، ج دوم، نشر میزان، ۱۳۷۹، ص ۵۸۱.

^۲ - ماده واحده قانون اجازه الحاق دولت ایران به قراردادهای بین المللی پاریس و ژنو راجع به جلوگیری از رفتار جنایت آمیز نسبت به زنان و کودکان، مصوب ۱۳۱۰.

ملل تقدیم کرد. مجمع عمومی یک گروه کاری ویژه را جهت تنظیم نهایی کنوانسیون مامور کرد و سرانجام طرح مزبور با عنوان «کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان» که یکی از اشکال عدم تبعیض، مقابله با خشونت زنان و جلوگیری از وقوع قاچاق آنان است؛ در تاریخ هجدهم دسامبر سال ۱۹۷۹ میلادی به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید.^۱ در مقدمه کنوانسیون، نگرانی‌هایی از وجود تبعیضات گسترده علیه زنان و وقوع خشونت و قاچاق علیه آنها و امکان دسترسی حداقل آنان به مواد غذایی، بهداشت، تحصیلات، اشتغال و سایر نیازها، علیرغم تصویب اسناد متعدد بین‌المللی در زمینه حقوق زنان، ابراز گردیده و بر ضرورت و اهمیت نقش زنان در روند توسعه همه‌جانبه جهانی و اجرای اصل مساوات کامل میان زنان و مردان و محو کامل کلیه اشکال تبعیض علیه زنان تاکید شده است. نکته مهمی که این سند بین‌المللی را از اسناد قبلی در این زمینه متمایز می‌کند، تعریف جامع واژه «تبعیض علیه زنان» در صدور کنوانسیون است. به علاوه در خصوص سایر حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای زنان، از جمله حقوق مساوی مربوط به تابعیت برای زنان و مردان، حقوق مربوط به آموزش و پرورش، حق اشتغال به کار و حقوق وابسته به آن، حق مربوط بیمه‌های اجتماعی و حمایتی، حقوق مربوط به ازدواج، جلوگیری از به بردگی گرفتن و سوءاستفاده‌های جنسی از زن، حق برخورداری از خدمات بهداشتی، حق بهره‌مندی از وام‌ها و تسهیلات بانکی و برخورداری از رفاه عمومی و شرایط زندگی مناسب از قبیل مسکن، آب، برق، ارتباطات و حمل و نقل، در کنوانسیون تاکید شده است. در مجموع کنوانسیون فوق در مقایسه با سایر اسناد بین‌المللی در این زمینه، جامع‌ترین سند دفاع از حقوق زنان محسوب می‌شود و به نکات مهمی برای رفع تبعیض علیه زنان توجه شده است.^۲ نکته مهم قابل توجه در مورد کنوانسیون رفع تبعیض سند

^۱ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۵.

^۲ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۶.

نهایی چهارمین « کنفرانس جهانی زن » است که از ۴ تا ۱۵ سپتامبر سال ۱۹۹۵ در پکن و با حضور فعال و بی سابقه ایران برگزار گردید. در بند ۱۲۳ آن آمده است: « جلوگیری از داد و ستد زنان و دختران در تجارت بین المللی جنسی، نگرانی عمده بین المللی است. شبکه بین المللی فحشاء و خرید و فروش زنان یک قانون عمده جنایت سازمان یافته بین المللی است. زنان و دخترانی که قربانی این تجارت بین المللی هستند، در معرض خطر خشونت های بیشتر، از جمله در معرض ابتلاء به بیماری ایدز هستند. ضرورت اقتضاء می کند، اجرای کنوانسیون سال ۱۹۴۹ راجع به سرکوب خرید و فروش اشخاص و استثمار روسپیگری دیگران و نیز دیگر اسناد زیربط بازننگری و تقویت شوند. بکارگیری زنان در شبکه های بین المللی روسپیگری و خرید و فروش زنان اکنون از قانون های عمده توجه تشکیلات سازمان یافته جنایتکاران بین المللی شده است.^۱ در بند ۲۱۸ سند مذکور به اجرای کامل کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان اشاره و تاکید شده است؛ برای حمایت از حقوق زنان، باید هرگونه قید و شرطی در اجرای کنوانسیون مزبور را نپذیرفته اند یا بر آن قید و شرط هایی وارد کرده اند یا در قوانین خود جهت اجرای معیارهای بین المللی در زمینه حقوق زنان تجدیدنظر نکرده اند، تساوی کامل زنان تامین نشده است.^۲ در سال ۱۳۷۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی، هیئت هایی را مامور نمود که الحاق یا عدم الحاق ایران به کنوانسیون را مورد بررسی قرار دهد. شورا در تاریخ ۱۴ بهمن سال ۷۶ در چهارصد و سیزدهمین جلسه خود با توجه به نامه دبیر هیئت مزبور و همچنین مخالفت شدید مراجع تقلید با الحاق جمهوری اسلامی به کنوانسیون مذکور مخالفت کرد. با عنایت به اینکه در هیچ یک از اسناد بین المللی موضوع خشونت علیه زنان قبل از تصویب اعلامیه رفع خشونت علیه زنان به طور اخص نامی برده نشده بود، کمیسیون مقام

^۱ - آرین، میرسعید قاضی - علی، علی - سند چهارمین کنفرانس جهانی زن کارپایه عمل و اعلامیه پکن - دفتر امور زنان در نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۷۵، ص ۷۷.

^۲ - گلدوزیان، ایرج، پورابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۶.

زن یک کار گروه اجرایی را برای تهیه پیش نویس اعلامیه رفع خشونت علیه زنان در سال ۱۹۹۲ تشکیل داد. کار گروه مذکور با اجماع حاصله متن پیش نویس اعلامیه را تصویب و سپس به سی و هفتمین اجلاس کمیسیون مقام زن ارایه داد که در نهایت مجمع عمومی طی قطعنامه ۴۸/۱۰۴ در ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳ آن را تحت عنوان «اعلامیه حذف خشونت علیه زنان» مورد تصویب قرار داد.^۱ اعلامیه موصوف نخستین سند بین المللی است که به طور خاص مبارزه با خشونت علیه زنان را مورد مذاقه قرار داده و ماده ۱ آن به تعریف خشونت علیه زنان پرداخته است: «... عبارت خشونت علیه زنان یعنی هر اقدام خشن متکی بر جنسیت است که منجر به آسیب یا رنج جسمی، جنسی یا روانی نسبت به زنان، از جمله تهدید به انجام چنین اعمالی، محرومیت های اجباری یا خودسرانه از آزادی چه در زندگی عمومی یا خصوصی شود یا احتمال دارد منجر به مرگ شود» معمولاً خشونت با پرخاشگری به معنای اهمال خصمانه ای است که عامداً رخ می دهد و اشیاء یا اشخاص می توانند آسیب برسانند.^۲ در ماده ۲ اعلامیه فوق خشونت به اشکال مختلفی چون: خشونت جسمی، جنسی و روانی در محیط خانواده، مثل برقراری روابط اجباری جنسی زناشویی و یا کتک زدن، همچنین در محیط جامعه مانند سوءاستفاده جنسی، آزار و اذیت جنسی در محیط کار، قاچاق زنان و فحشا اجباری و... ممکن است رخ دهد. در ماده ۳ اعلامیه نیز خشونت علیه زنان را نقض آشکار حقوق بشر و شکلی از تبعیض علیه زنان قلمداد می کنند. بعد از تصویب نهایی کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض از زنان که آخرین کنوانسیون مارالیان بود و در سال ۱۹۷۹ به تصویب رسید؛ می توان گفت عهدنامه بین المللی دیگری برای مقابله با پدیده قاچاق زنان تدوین و تصویب نشد. آنچه در این دوره زمانی در خصوص حمایت از زنان روی داد، صرفاً کوشش هایی بود که توسط کارگزاری های گوناگون سازمان ملل متحد، علی الخصوص

^۱ - نجفی ابرند آبادی، علی حسین، مباحثی در علوم جنایی، دانشگاه شهید بهشتی، جلد اول، ۱۳۸۰، ص ۵۸.

^۲ - مهرداد، علی اکبر، زمینه روانشناسی اجتماعی، انتشارات مهرداد، ۱۳۷۳، ص ۱۶۱.

کمیسیون مقام زن، برای مبارزه با خشونت علیه زنان در بیانیه‌ها، اعلامیه‌ها و نیز قطعنامه‌های گوناگون مجمع عمومی سازمان ملل متحد و دیگر بخشهای این سازمان بازتاب می‌یافت. به نحوی که قاچاق زنان و کودکان در اوایل قرن ۲۱ در سطح گسترده در جهان متبلور شد. با عنایت به این موضوع و جامع و مانع نبودن محتویات کنوانسیون‌های مصوب قبلی، مجمع عمومی سازمان ملل متحد با هدف مبارزه با قاچاق زنان و کودکان جلسات متعددی را برگزار تا نسبت به تحولات پدید آمده در سطح جهان که اسناد پیشین پاسخگوی مناسبی در قبال آنها نبودند، واکنش مناسبی نشان دهد. سرانجام مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۹ دسامبر ۱۹۹۸ با تصویب قطعنامه ۵۳/۱۱۱ تصمیم گرفت تا یک کمیته ویژه را به منظور تهیه یک کنوانسیون بین‌المللی علیه جرایم سازمان یافته فراملی، در خصوص قاچاق زنان و کودکان، تأسیس کند. مشارکت بیش از صد دولت عضو سازمان ملل متحد در مذاکرات، درباره کنوانسیون علیه جرایم سازمان یافته فراملی و پروتکل‌های آن، این واقعیت را منعکس می‌سازد که کشورها، جرایم فرامرزی را مشکلی همگانی می‌دانند که حل آن مستلزم همکاری بین‌المللی خواهد بود. متن کنوانسیون توسط کمیته خاص برای طرح کنوانسیون و اسناد حقوقی دیگر (پروتکل‌ها) در ده جلسه‌ای که از ۱۹ ژانویه ۱۹۹۹ تا ۲۸ جولای ۲۰۰۰ در وین برگزار شد، مورد مذاکره قرار گرفت. تکمیل سه پروتکل اضافی نیز در یازدهمین جلسه از ۲ تا ۲۷ اکتبر ۲۰۰۰ برنامه ریزی گردید. در این جلسات، ۱۲۰ هیئت نمایندگی ملی و چندین سازمان غیرحکومتی و بین‌الدولی حضور داشتند. پس از تکمیل مذاکرات، کمیته خاص متن‌های نهایی اسناد را برای تصویب به مجمع عمومی فرستاد که در ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ این امر، عملی شد. پس از آن، کنفرانسی بلند پایه جهت امضاء از ۱۲ تا ۱۵ دسامبر ۲۰۰۰ در پالمو برگزار گردید در اجلاس هفتم کمیسیون پیشگیری از جنایت و عدالت کیفری، آرژانتین تدوین یک کنوانسیون جدید علیه «قاچاق اطفال» را پیشنهاد کرد. جامعه بین‌المللی تصمیم گرفت این مفهوم را به «قاچاق اشخاص» گسترش دهد، لیکن تأکید خاصی بر آسیب

پذیری زنان و کودکان صورت گرفت. این کنوانسیون و سه پروتکل ضمیمه آن از ۱۲ دسامبر ۲۰۰۰ تا ۱۲ دسامبر ۲۰۰۲ جهت امضاء در مقر سازمان ملل متحد گشوده بود.^۱ در نهایت کنوانسیون مزبور در ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۳ به اجرا در آمد. پروتکل‌های آن نیز در تاریخ ۲۵ دسامبر همان سال، لازم‌الاجراء شد، که به عنوان جامع‌ترین دستاورد جامعه بین‌المللی در برخورد با قاچاق اشخاص، محسوب می‌گردد. هدف پروتکل از تعریف قاچاق، تعیین گستره اعمال پروتکل و کنوانسیون جنایات سازمان یافته نسبت به عملیات قاچاق و فراهم نمودن یک مبنای مشترک برای تنظیم و تدوین جرایم داخلی، آیین دادرسی کیفری و تدابیر حمایت‌گر و پشتیبانی‌کننده از قربانیان و تدابیر پیشگیرانه است. به طور کلی در پروتکل الحاقی به کنوانسیون، دو دسته تمهیدات در برخورد با جنایت قاچاق اشخاص پیش‌بینی شده است؛ دسته اول اقداماتی در سطح ملی می‌باشند که هر یک از دولت‌های متعاقد عضو کنوانسیون و پروتکل ملزم هستند در سطح داخلی و ملی این تدابیر را با وضع مقررات خاص و سایر اقدامات به مرحله اجرا در آورند؛ دسته دوم اقداماتی در سطح بین‌المللی هستند که دولت‌های متعاقد ملزم به همکاری با یکدیگر در سطح بین‌المللی می‌شوند.

ب: عنصر مادی

اصولاً برای بررسی اعمال تشکیل‌دهنده یک جرم باید به رکن قانونی آن مراجعه کرد ولی باید توجه داشت که صرف وجود رکن قانونی موجب تحقق جرم نخواهد شد، بلکه اعمال فیزیکی نیز باید وجود داشته باشد تا جرم محقق گردد. اینک به بررسی رکن مادی موضوع جرم قاچاق می‌پردازیم. در معاهده ۱۹۰۴ و قرارداد بین‌المللی ۱۹۱۸ در مبازه با خرید و فروش زنان سفید پوست هیچ‌گونه تعریفی از خرید و فروش زنان به میان نیامده و صرفاً به

^۱ - اشتری، بهناز، قاچاق زنان بردگی مدرن، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۶، ص ۱۵۱.

تقیح این پدیده پرداخته شده است.^۱ قرارداد بین المللی الغای خرید و فروش زنان و کودکان مصوب ۱۹۲۱ نخستین معاهده ای است که به جرم انگاری برده داری پرداخته و در ماده ۱ آن آمده است: «هرکس برای انجام هوی و هوس شخص دیگری، زنی را هرچند با رضایت خودش یا دختر صغیری را برای فحشاء اجیر و جلب و یا از راه عفت منحرف سازد ولو اینکه عملیات مختلفی که ارکان جرم محسوب می شود در ممالک مختلف صورت گرفته باشد باید مجازات شود». ماده ۲ نیز در ادامه بیان می دارد: «همچنین هرکس برای انجام هوی و هوس دیگری به وسیله فریب یا با توسل به زور یا تهدید یا هرگونه اجباری، زن یا دختر صغیری را برای انجام فحشاء اجیر یا منحرف سازد ولو اینکه عملیات مختلفی که مبنای جرم محسوب می شود در ممالک مختلف صورت گرفته باشد باید مجازات شود». در این دو ماده، پیش از آنکه قاچاق اشخاص مورد توجه باشد به خرید و فروش زنان در عرصه بین المللی توجه شده است؛ و در واقع این دو ماده در پی بیان جرمی مشابه کوادی در عرصه بین المللی می باشند. بدین ترتیب عمل مرتکب در این مورد شامل اجیر کردن و یا منحرف کردن بزه دیده برای انجام فحشاء می باشد. نکته قابل تأمل در این دو ماده عدم توجه تدوین کنندگان به بهره کشی شخصی از زنان و دختران و به قصد کام جویی از ایشان می باشد. تنها تفاوت این ماده با مواد مشابه در قراردادهای بین المللی ۱۹۱۰ و ۱۹۲۱ شمول لفظ مملکت به مستعمرات و کشورهای تحت الحمايه دولت های عضو و گسترش این قانون می باشد. در حقوق کیفری ایران نیز با توجه به تصویب قراردادهای بین المللی متعدد در مورد بردگی گرفتن و معامله زنان و دختران و الحاق ایران به برخی از آنها، به جرم انگاری این پدیده پرداخته شده است.^۲ بند ب ماده ۲۱۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۴ نیز بدون اینکه به صراحت به جرم قاچاق اشخاص اشاره کند بیان می دارد: «هرکس زنی را با علم به اینکه آن

۱- گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۸.

۲- گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۶.

زن در خارج به شغل فاحشگی مشغول خواهد شد، برای رفتن به خارج تشویق کند یا مسافرت او را به خارج تسهیل کند یا او را با رضایت خود به خارج ببرد یا برای رفتن به خارج از کشور اجیر کند به حبس تأدیبی از ۱ الی ۳ سال محکوم خواهد شد اگر چه اعمال مختلف که مبانی جرم محسوب می شوند در ممالک مختلف صورت گرفته باشند». آنچه در این ماده به عنوان رکن مادی آمده است، تشویق کردن بزه دیده به خارج از کشور ویا فراهم کردن مقدمات سفر وی به نحوی که تسهیل سفر محسوب شود می باشد. این مورد از مصادیق معاونت در جرم است که به طور مستقل و تحت عنوان جرم موضوع این ماده مورد جرم انگاری واقع شده است. از سوی دیگر اجیر کردن به قصد بیگاری کشیدن جنسی از ایشان یکی دیگر از اعمال مرتکب خواهد بود. در این ماده تنها مصداقی که به بزه قاچاق انسان نزدیک است با خارج کردن افراد به مقصد کشور خارجی ارتکاب می یابد، از این رو می توان این ماده را پیشینه جرم انگاری قاچاق زنان به قصد بهره برداری جنسی محسوب نمود.^۱

بند الف ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳ نیز مقرر می دارد: « خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیر مجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده، به قصد فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج». و بند ب همین ماده نیز بیان می دارد: «تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد موضوع بند(الف) این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود». تعیین ارتکاب جرم قاچاق انسان در دو قلمرو سیاسی تحت عناوین قاچاق خارجی (فراملی) و قاچاق داخلی است که ماده یک قانون مبارزه با قاچاق انسان، فقط قاچاق فراملی را مد نظر قرار داده است؛ بنابراین نمی توان قاچاق داخلی را طبق ماده یک این قانون مورد بررسی قرارداد. در این ماده عبارت «... از مرزهای کشور...» قید شده است و چه بسا بهتر می نمود

^۱ - اشتری، بهناز، پیشین، ص ۱۵۲.

که قانونگذار یک تعریف جامع و مانع را ارائه می‌داد که قاچاق داخلی را هم در بر می‌گرفت.^۱ رکن مادی رفتار مجرمانه جرم قاچاق اشخاص به دو صورت قابل تحقق است:

۱- خارج کردن، وارد کردن یا ترانزیت افراد از مرزهای کشور؛

۲- تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء.

بدین ترتیب اعمال مذکور همگی فعل بوده و اساساً تحقق جرم قاچاق با ترک فعل محقق نمی‌شود.^۲ برخی از حقوقدانان رفتار مادی در جرم قاچاق زنان را اجبار، اکراه، تهدید، خدعه و فریب، سوء استفاده از ثروت و موقعیت خود، سوء استفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده می‌دانند.^۳ استدلال ایشان این است که در ارتکاب جرمی، عمل مجرمانه الزاماً باید یک عمل ممنوعه باشد. در حالی که خارج کردن یا وارد کردن و ترانزیت افراد و یا تحویل گرفتن و انتقال دادن افراد، در شرایط عادی و بدون در نظر گرفتن قصد مجرمانه مباح است.^۴ اما این نکته قابل تأمل است؛ زیرا در بسیاری از جرایم دیگر نیز عمل در شرایط عادی مباح می‌باشد و تجمع شرایط متعدد موجب جرم تلقی شدن آن می‌شود. از سوی دیگر موارد مذکور به عنوان رفتار مادی در بزه قاچاق، صرفاً ابزارهای بکارگرفته شده در جهت تسهیل ارتکاب جرم و فریب بزه دیده است و وسیله ارتکاب جرم محسوب می‌شود و نه رفتار مادی. رکن مادی جرم با توجه به معنای لغوی قاچاق، در برگیرنده انتقال از مکانی به مکان دیگر است. ضمن آنکه ارتکاب یکی از این اعمال به انضمام قصد قاچاق کردن برای تحقق جرم کفایت می‌کند. در این بین منظور از ترانزیت نیز عبور دادن افراد قاچاق شده از داخل کشور میانه و در مسیر کشور مبدأ به مقصد است. بدین ترتیب چنانچه جرم در کشور میانه

^۱ - اشتری، بهناز، پیشین، ص ۱۵۲.

^۲ - حبیب زاده، محمد جعفر و همکاران، قاچاق انسان در حقوق کیفری ایران، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، دوره ۱۳، شماره ۴، ۱۳۸۸، ص ۱۰۹.

^۳ - ذاقلی، عباس، قاچاق انسان در سیاست جنایی ایران و اسناد بین المللی، تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۹، ص ۱۲۰.

^۴ - ذاقلی، عباس، پیشین، ص ۱۹۰.

کشف شود جرم مذکور تام خواهد بود و شروع به جرم تلقی نمی‌شود، به این دلیل که عنصر اساسی تحقق قاچاق که همان عبور از مرز می‌باشد صورت گرفته است.^۱ به موجب بند الف ماده ۳، رفتار مادی در قاچاق انسان شامل استخدام کردن، اعزام، انتقال یا پناه دادن، یا پذیرفتن شخص است به وسیله تهدید یا با توسل به زور یا اشکال دیگر اجبار، ربودن، تقلب یا فریب، اغفال، سوءاستفاده از قدرت یا وضعیت آسیب پذیر وی یا با دادن منافع یا مبالغی برای تحصیل رضایت سرپرست به منظور بهره برداری می‌باشد.

پ: رکن معنوی

قاچاق زنان و کودکان چون از جمله جرایم عمدی به حساب می‌آید و لذا بر خلاف جرایم مادی صرف، احراز سوءنیت مرتکب جرم ضروری می‌باشد، رکن روانی این جرم نیز مثل بسیاری دیگر از جرایم از سوءنیت عام، سوءنیت خاص، تشکیل می‌شود.

- سوءنیت عام: سوءنیت عام در این جرم عبارت است از عمد در ارتکاب عمل فیزیکی قاچاق زنان و کودکان، سوءنیت عام در بندهای الف و ب ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق انسان اینگونه بیان شده است که، متهم یا متهمان جرم قاچاق باید افعال خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیر مجاز، تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد، تشکیل یا اداره دسته یا گروه را عمداً و از روی قصد و اراده و نه مثلاً از روی سهل انگاری و بی توجهی انجام داده باشند. در بند ۱ از ماده ۵ پروتکل نیز آمده: « هر دولت متعاهد تدابیر قانونی و غیر آن را اتخاذ خواهد کرد که برای برقرار کردن کردار مطروحه در بند سوم این پروتکل، هنگامی که به عمد ارتکاب شود، به عنوان جرایم جنایی ضرورت دارد». لذا سوءنیت عام یا به عبارتی اراده مباشر به ارتکاب عمل خلاف قانون جهت تحقق عنصر مادی قاچاق زنان و اعمال در حکم قاچاق، ضروری می‌باشد.^۲

^۱ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۱۹.

^۲ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۲۰.

- سوءنیت خاص: سوء نیت خاص عبارت است از اینکه مرتکب یا مرتکبان جرم قاچاق زنان اعمال فوق‌الذکر را به قصد نیل به نتیجه مورد نظر خود انجام داده باشند؛ یعنی اینکه قصد متهم یا متهمان از ارتکاب افعال مجرمانه و قاچاق افراد، چه در بندهای الف و ب ماده ۱ و چه در بند الف ماده ۲، فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج باشد. اشکال این ماده در خصوص مصادیق قصد فرد یا افراد قاچاقچی است که مقنن به مقاصد هم‌چون فحشاء، برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج اکتفا نموده است و این در حالی است که مصادیق قصد فرد یا افراد قاچاقچی انسان، بسیار گسترده تر از این مقاصد است؛ که از جمله آن مقاصد خدمات اجباری، فرزند خواندگی غیر قانونی و دروغین و هر نوع بهره‌کشی دیگر را می‌تواند شامل شود. در ماده ۱ مناسب تر می‌بود که مقاصد به صورت تمثیلی ذکر می‌شدند و نه این که به صورت حصری عنوان شوند. سوءنیت خاص در مواد اول و دوم در قرارداد بین‌المللی راجع به جلوگیری از خرید و فروش سفیدپوستان مصوب ۴ مه ۱۹۱۰ آن است که مرتکب، این اعمال را به قصد نیل به اهداف مندرج در این مواد که همان نتیجه است انجام داده باشد، یعنی اینکه قصد متهم از ارتکاب افعال مجرمانه، در اختیار شخص دیگری قراردادن مجنی علیه، برای انجام هوی و هوس می‌باشد. سوءنیت خاص در قرارداد تکمیلی منع بردگی و برده‌فروشی و عملیات و ترتیباتی که مشابه بردگی است مصوب ۱۹۵۶ خواست نقل و انتقال برده از یک کشور به کشور دیگر می‌باشد.^۱

بند سوم: پلیس و پیشگیری و مقابله با قاچاق زنان و کودکان

قاچاق زنان و کودکان تجارتی پرسود است که علیرغم مجازات‌های شدیدی که در ایران و سایر کشورها به همراه دارد، باندهای مافیایی بزرگی را به خود مشغول کرده است لذا کم‌کاری در زمینه پیشگیری و مقابله با این جرم سازمان یافته، می‌تواند نتایج اجتماعی خطرناکی به دنبال داشته باشد. در همه جوامع عوامل و ساختارهای آسیب‌زای اجتماعی زنان و دختران

^۱ - گلدوزیان، ایرج، پوراابراهیم، احمد، پیشین، ص ۱۲۱.

وجود دارند ولی میزان آن در جوامع توسعه نیافته و در حال توسعه (جوامع فقیر) بیشتر است لذا از بین بردن این زمینه های اجتماعی و اقتصادی، از موثرترین اقداماتی هستند که می توانند در راستای مقابله با قاچاق انسان صورت گیرند. هرچند نیروی انتظامی (پلیس) در کشورمان، تاکنون در مقابله با جرم قاچاق انسان تلاش های زیادی نموده و در کنترل این پدیده در کشور نقش موثری داشته است، لیکن مقابله با عوامل آسیب زا در این زمینه نیازمند همکاری و مشارکت نزدیک و مستمر همه دستگاه های مسئول با یکدیگر و با نهادهای اجتماعی غیردولتی (NGO ها) از یک سو و برقراری تعاملات تنگاتنگ پلیسی و قضایی با سایر کشورهای همسایه و ذینفع از سوی دیگر است.^۱

نتیجه گیری و پیشنهادات

دلایل قانع کننده ای مبنی بر افزایش مهاجرت های غیر متعارف یا همان قاچاق انسان وجود دارد فشار اقتصادی پایدار در کشور های فقیر و در حال توسعه یافته و فقدان فرصت های آموزشی و شغلی حاکی از آن است که موجی از افراد با انگیزه کسب منافع مالی تمایل به ترک وطن و یافتن زندگی بهتر دارند گزارش های مربوط به مهاجرت های غیر متعارف منعکس شده در رسانه ها باعث برانگیخته شدن احساسات شده و به نظر میرسد این پدیده بیشتر از آنچه که باید توسط مراجع قانونی جرم شمرده شود به صورت رایج در حال وقوع است قاچاق انسان با در نظر گرفتن قربانیان بزرگ سال میتواند یک قاچاق بدون قربانی معرفی شود چرا که بیشتر آنها به صورت غیر قانونی و یا داوطلبانه و آگاهانه مبادرت به مهاجرت مینمایند و به خاطر ترس از پیگرد قانونی هیچ گزارش یا اطلاعاتی به پلیس نمیدهند و به همین دلیل مقامات و مجریان قانون از مشخص کردن حد و اندازه مهاجرت های غیر متعارف در حوزه های قضایی ناتوان

^۱ - بیابانی، غلامحسین، قاچاق زنان یا تجارت جرم، چاپ اول، تهران: نشر اداره کل پلیس بین الملل ناجا،

بوده و نمیتواند اقدامات مناسبی را در این مورد انجام دهند. مجموعه اقدامات، سیاست‌ها و برنامه‌هایی که سعی در تغییر و کنترل شرایط جرم زای محیط زندگی دارد با بهبود بخشیدن به شرایط اجتماعی، از ارتکاب هر نوع جرمی توسط آحاد جامعه پیشگیری نماید. در این مرحله، تلاش بر این است که افراد جامعه به سوی ارتکاب جرم گرایش پیدا نکنند و مستلزم کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم (بدون توجه به مجرمین) می‌باشد. تقویت برنامه‌های رفاه اجتماعی و کاهش فقر، پیش‌بینی برنامه‌های آموزشی و تفریحی سالم برای پرکردن ساعت فراغت نوجوانان و جوانان و آگاه‌سازی آنان نسبت به عواقب ارتکاب جرایم، فراهم کردن فرصت‌های برابر، برای اشتغال و زندگی برای همه مردم از جمله اقداماتی است که در پیشگیری اولیه می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.^۱ همچنین از پیشگیری، تلاش‌های پیشگیرانه برای کنترل افراد خاصی که در معرض بزهکاری قرار دارند متمرکز می‌شود و شامل برنامه‌هایی است که برای افراد در معرض خطر در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال در پیشگیری از قاچاق زنان، تمرکز تلاش‌ها در این نوع پیشگیری بر روی افرادی است که در نقاط مستعدتر و دارای سابقه قاچاق انسان زندگی می‌کنند و یا به علت فقر اقتصادی، بیشتر در معرض خطر گرفتار شدن در دام قاچاقچیان انسان قرار دارند. جذب این گونه افراد به کلاس‌های آموزشی و بهسازی شخصیت، کمک به حل مشکلات مالی و خانوادگی آنان از طریق نهادهای مسئول، آموزش اعضای خانواده و نزدیکان این افراد برای کنترل غیرمستقیم یا مستقیم آنان و چگونگی برخورد با سوء رفتارهای آنان از جمله اقداماتی است که در این مسیر می‌تواند مد نظر قرار گیرد.^۲ و همچنین اقدامات پیشگیرانه بر جلوگیری از تکرار جرم و بازسازی مجرمان متمرکز می‌گردد. تلاش‌های پیشگیرانه در این مرحله، برای جلوگیری از رفتارهای

^۱ - وطن خواه، حمید، بررسی نقش پلیس در پیشگیری و مقابله با قاچاق زنان و دختران، پلیس زن، ۱۳۹۱، شماره ۱۶، ص ۱۰.

^۲ - وطن خواه، حمید، پیشین، ص ۱۰.

مجرمانه است تا مجرمان اصلاح و با محیط اجتماعی خود سازگار شوند و به ارتکاب جرم مجدد گرایش پیدا نکنند. اقداماتی نظیر مداخله کیفری درباره جرایم و نیز پیش بینی سازوکارهای لازم برای تنبیه و تربیت مجرمان و جلوگیری از ارتکاب مجدد جرم توسط آنان از جمله اقداماتی است که در این مرحله به آنها پرداخته می‌شود.^۱ اقدامات مقابله‌ای با جرم، به کلیه اقداماتی گفته می‌شود که در راستای کسب اطلاعات از وضعیت مجرمین، دستگیری آنها به همراه شواهد و قراین لازم توسط ضابطین قضایی و درنهایت مجازات مجرمین توسط دستگاه قضایی صورت می‌گیرد. در واقع اقدامات مقابله‌ای با جرایم و مجرمین، آخرین حلقه از زنجیره کنترل جرایم توسط نهادهای مسئول است که مستقیماً به افرادی می‌پردازد که عملاً جرم را در سطح جامعه به انجام می‌رسانند (برخورد با مجرمین). در این مرحله، کمتر به وضعیت شخصی مرتکبین جرم توجه می‌شود و صرف نظر از اینکه مجرمین با چه دلایلی به ارتکاب جرم پرداخته‌اند، مجازات خواهند شد، هر چند ممکن است به علت جهات مخففه یا مشدده، میزان مجازات آنها با یکدیگر تفاوت‌هایی داشته باشد که همه این موارد، در قوانین پیش بینی شده است. با عنایت به اینکه پیشگیری و مقابله مستمر با قاچاق زنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، به نظر می‌رسد لازم است در پلیس فرودگاه‌ها، راه آهن، گذرنامه، مناطق مرز نشین و پاسگاه‌های مناطق مرزی و ساحلی، ساختار ویژه‌ای جهت انجام مأموریت مقابله با قاچاق زنان و دختران دیده شده و با حساس کردن این یگان‌ها نسبت به مسئله قاچاق زنان و دادن آموزش‌های خاص به آنها، اطلاعات جمع‌آوری شده از سوی این یگان‌ها با طی سلسله مراتب مربوطه به بخشی مشخص در نیروی انتظامی استان ذیربط و ناجا ارسال شود تا ضمن تجزیه و تحلیل اطلاعاتی و پیدا کردن روابط شبکه‌ای و پنهان از میان اطلاعات واصله، برنامه ریزی‌های لازم برای نابودی شبکه‌های قاچاق به صورت فرایگانی و فرامنطقه‌ای دیده شود و با استفاده از متخصصان امر نسبت به دستگیری

^۱ - وطن خواه، حمید، پیشین، ص ۱۱.

سران و عوامل شبکه های مافیایی قاچاق انسان اقدامات قانونی بایسته صورت گیرد. بدیهی است با توجه به اهمیت ویژه ای که جرم قاچاق زنان از نظر شرع انور اسلام، دیدگاه عمومی مردم و حفظ کرامت انسانی دارد، مبارزه با این جرم باید به صورت سازمان یافته و با استفاده از بانک اطلاعات قوی که در این زمینه تشکیل می شود صورت گیرد. لذا با توجه به شبکه ای و پیچیده بودن این جرم، به نظر می رسد بهترین مرجع رسیدگی به آن پلیس اطلاعات ناجا می باشد که می تواند با بهره گیری از اطلاعات سایر سازمان ها و نهادهای اطلاعاتی، اقدامات ویژه ای را در راستای مقابله با این جرم به انجام رساند، بدون آنکه (با در نظر گرفتن فاکتورهای اطلاعاتی) دچار سوختن اطلاعات و یا وارد شدن آسیب به قربانیان، شهود و مطلعین گردد.

منابع و مآخذ

الف: منابع فارسی

- ۱- اشتری، بهناز، قاچاق زنان بردگی مدرن، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۶.
- ۲- آرین، میرسعید قاضی، سند چهارمین کنفرانس جهانی زن کارپایه عمل و اعلامیه پکن - دفتر امور زنان در نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۷۵.
- ۳- آرنت، هانا، خشونت، ترجمه عزت الله فولادوند، چاپ اول، انتشارات خوارزمی، تهران، ۱۳۵۹.
- ۴- اشراقی، محمد، نگاهی جامعه شناختی به پدیده خشونت علیه زنان، علوم اجتماعی، ۱۳۸۵، پیش شماره ۲.
- ۵- احمدی، عبدالله، جرم قاچاق، ج اول، ۱۳۸۲، تهران، نشر میزان.
- ۶- بیابانی، غلامحسین، قاچاق زنان یا تجارت جرم، چاپ اول، تهران: نشر اداره کل پلیس بین الملل ناجا، ۱۳۹۰.
- ۷- برادری، خسرو، حقوق کودک در اسناد بین المللی، کانون و کلا، ۱۳۸۸، شماره ۲۰۶.
- ۸- حبیب زاده، محمدجعفر وهمکاران، قاچاق انسان در حقوق کیفری ایران، فصلنامه مدرس، ۱۳۸۸، دوره سیزدهم، شماره ۴.
- ۹- سلیمی، صادق، قاچاق انسان و مبارزه با آن در حقوق کیفری ایران، فصلنامه علمی، پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۹۰، شماره ۲۶.

۱۰- سوری، حمید و بیابانی، غلامحسین، قاچاق انسان؛ جرم روز افزون بین المللی، مطالعات بین المللی پلیس، ۱۳۹۱، شماره ۱۰

پ: منابع انگلیسی

- Atkin and others. (2014). Protecting the victims of domestic violence—the Domestic protection act. Victoria university Law Review, No 14.
- Australian Law Reform Commission. (2015). Domestic violence, Report No 30.
- Abbott, P.; Wallace, C. (2001). Sociology of Women (An Introduction to Sociology: Feminist Perspective). Translated by Manizheh Najm Eraghi. Tehran: Nashre-Ney Publications (Persian).
- Dobash R.E , Dobash, R. P (2011). Violence against wives . New yor k : free press.
- Domestic violence Committee Report, April 1983 to June 1985. (1985). Sidney: Government printer.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

